

Svatý Jan evangelista

6. (Betsaida) – 101 (Efesos, Turecko)

Saint John the apostle / the evangelist / the divine / beloved disciple / apostle of charity / son of zebedee

Giovanni / jean / juan

rodina

Zebedeus (galilejský rybář na Genezaretském jezeře) + Marie Salome (dcera sv. Anny)
Jakub Větší + Jan (mladší)

Život

Jan s Jakubem jsou rybáři
následují Jana Křtitele » jedni z prvních povolání následovat Krista („rybáři lidí“)
JK je jmenuje „syny blesku“ – horlivost
účastní se nejdůležitějších Ježíšových skutků (matka prosí JK, aby Jana usadil po své pravici v nebi)
s Petrem připravuje vjezd do Jeruzaléma (osle)
v Getsemane usíná, s Petrem následuje zatčeného Ježíše do paláce » Petr utíká a Jan je jediný pod křížem

JK mu svěřuje PM(církev) a PM člověka jako syna

s Petrem utíká první k hrobu, jako první uvěří ve vzkříšení Krista
doprovází Petra (Judsko, Samaří)
s PM odchází do Malé Asie » jako první tam hlásí evangelium (po něm apoštol Pavel), stává se biskupem v Efesu
vyhnánství » ostrov Patmos, píše knihu Zjevení
zemřel v Efesu v pokročilém věku, jako jediný apoštol přirozenou smrtí
vzkříšení a nanebevstoupení

Úloha

víra, věrnost

významná role v rané jeruzalémské církvi

Petr, Jan, Jakub = Pilíře církve (Pavel)

zázračná moc ostatků

uctíván všemi církvemi (které uznávají svěťce): Ortodoxní 8. 5.

Katolická (orientace na Sv. Petra: papež) 27. 12.

Patron: proti uštknutí, popálení, otravě, teologů, malířů, spisovatelů, sklářů, výrobců zrcadel, papíru, svíček, olejů; pan a vdov, vinařů, řezníků, přátelství, Malé Asie, ...

spisy (???)

4. evangelium

» Cerinthus 2. st.

Zjevení Janovo

» chyby (ne-Řek), nejspíš Jan z Patmu

3 epištoly

» „Presbyter“, není to autor evangelia (už Sv. Jeroným)
podobný styl » existovala křesťanská „janovská“ literatura

Skutky Janovy

» legendy, neuznány (zachovány útržky)
dvě cesty do Efesu: vzkříšení, zázraky
smrt/vstoupil na nebe jako Eliáš

Janův apokryf (Tajná kniha Janova)

» objeven až v pol. 20. stol.
zmrtvýchvstání J
stvoření, pád, spasení lidstva

Zobrazování

červený šat, zelený plášť

apoštol: mladý, pohledný, zženštilý, bez vousů, dlouhé vlasy (západ)

evangelista: starý, bílý vous (východ)

atributy

kniha, svitek

orel (v zobáku brk/kalamář ve formě růžku)

kotel

kalich s hadem

palmová ratolest - ne mučednická, ale předaná PM při její smrti (pouze ve scénách s PM)

„Na počátku bylo slovo.“ (In Principio erat Verbum. J 1,1)

„Trpěl pod Ponciem Pilátem.“ (Passus sub Pontio Pilato. Apoštolské vyznání víry)

„Stromovní života nesoucí ovoce.“ (Lignum vitae affereus fructus. Zj 22,2)

scény

12 apoštolů

4 evangelisté + apokalyptické bytosti (Jan s orlem)

3 oblíbení učedníci JK: Petr, Jan, Jakub Větší

» vzkříšení Jairovy dcery

» proměnění Páně

» agónie v Getsemanské zahradě (spí, JK se modlí)

„učedník, kterého Ježíš miloval“

» **poslední večeře - opírá se o prsa JK**

» **ukřižování - stojí s PM pod křížem**

» **snímání z kříže, pieta, pohřeb Krista**

» **smrt PM, nanebevzetí PM** (autor apokryfů)

**v jednotlivých výjevech z Apokalypsy
s Janem Křtitelem - teologické spojení**

legendy

Mučednictví (Legenda Aurea)

ponoření do kotle s vroucím olejem (pronásledování za císaře Domiciána)

» vynoří se omlazen

sepnuté ruce, polévání hlavy olejem, císař přihlíží

kaple San Giovanni in Olio (Řím)

Píše knihu Zjevení

vyhnanství (císař Domicián) » ostrov Patmos (Egejské moře)

skalnatá pustina, soustředěně píše, orel s kalamářem

vize o budoucnosti církve, Kristus jako „Syn člověka“

vidění PM s dítětem a korunou hvězd

“Teolog“ - ortodoxní církev

Vzkříšení Druisiany (Legenda Aurea)

v Efesu po Domiciánově smrti pohřební průvod - dívka si přála Jana spatřit, následovala ho

Druisiana si sedá v rakvi/vítá Jana doma

Proměna prutů a oblázků ve zlato a drahé kamení

žáci asketického filosofa v Efesu rozbili drahokamy (pohrdání světským majetkem)

J. je kárá a scelí kameny » mladíci je dají chudým a obrátí se na křesťanství

potom toho litují » J. pro ně promění oblázky, ale nebudou mít nebeskou odměnu

Otrávený kalich

kněz Dianina chrámu v Efesu » pohár s jedem (zkouška síly jeho víry)

2 odsouzení jed vypijí a zemřou, J. nezemře a křísí je

od středověku symbolický význam: kalich = křesťanská víra

had (někdy drak) = Satan

Smrt a nanebevstoupení

J. si kope vlastní hrob ve tvaru kříže » sestupuje do něj, přihlíží jeho následovníci

v nebi ho přijímá JK, PM, Petr a Pavel

Apokalypsa

zjevení janovo

Poslední kniha NZ, jediná apokalyptická literatura

Apokalypsa = řecky „zjevení“, vznik celého žánru

Vize, symboly, alegorie

Sbírka samostatných jednotek neznámých autorů během 3. čtvrtiny 1. století/Jan z Patmu?

1. část – morální napomenutí 7 křesťanským sborům v Malé Asii
2. část – vize, alegorie

Mnoho interpretací, nejkontroverznější kniha NZ

Volný cyklus témat: fantastická zobrazení, symbolismus

Literární vyjádření rozpoložení prvotních křesťanů žijících v době pronásledování

Alegorická předpověď zkázy zla, porážení Satana a zřízení „Nového Jeruzaléma“ na zemi

Narážky na soudobou situaci křesťanů x vlastní výklady pozdějších generací

Ústřední postava Kristus, odkazy na koncept SZ (Ezechiel, Daniel)

Symbolické číslo 7 jako totalita nebo dokonalost

V historii neustálá inspirace eschatologických hnutí

V umění od karolinské renesance (iluminace, sochy, katedrální sklo, fresky, rytiny, tapiserie)

15 dřevorytů A. Dürera – vliv na pozdější zobrazování námětu

Výklady

Mínulý – vztah k době vzniku

Všeobecný – symbolický boj dobra a zla

Historický – popis budoucích událostí, běh dějin světa a církve (snaha nalézt současnost)
opat Jáchym z Fiore v Kalábrii – teologie „třetího věku“ Ducha svatého

Futuristický – události, které nastanou na konci časů; pesimismus, trest
snaha vypočítat konec světa – očekávají nástup Kristovy tisícileté říše

Idealistický – Kristus vládne dějinám

Psychologický hlubinný – manifestace archetypálních vzorců

Další + kombinace

zobrazování

1. **Martyrium J. Evangelisty** - v kotlí vroucího oleje.
2. Hlas přikázal Janovi, aby své vidění vyprávěl sedmi křesťanským Obcím v Malé Asii.
3. **Kristus na trůnu**, před ním sedm pochodní, kolem **čtyři bytosti podobné lvu, býku, člověku a orlu** (symboly 4 evangelistů), kolem nich na trůnech 24 starců se zlatými korunami.
4. **Sedmírohý a sedmioký beránek** přijal od bytosti sedící na trůnu svazek svitků, aby rozlomil **sedm pečeti**.
5. Po rozlomení prvních čtyř pečeti se objevili "**čtyři apokalyptičtí jezdci**" (dobyvatel, válka, hlad, smrt).
6. **Vidění mučedníků** pod oltářem, čekajících na své ospravedlní, doprovází rozlomení páté pečeti, každému dáno bílé roucho.
7. Rozlomením šesté pečeti nastal **den hněvu**.
8. Čtyři andělé zadržovali čtyři větry, dokud jiný anděl neoznačil ochranným "pečetidlem živého boha" na čelech zástupy křesťanů.

9. **Zástupy stály před trůnem Beránkovým**, oblečeny v bílá roucha a s palmovými ratolestmi v rukou, chválily Boha.
10. **Rozlomení sedmé pečeti**, "nastalo na nebi mlčení téměř na půl hodiny", potom vstoupilo sedm andělů s polnicemi.
11. **Orel** ve středu nebeské brány volal: "běda těm na zemi, až zaznějí polnice posledních tří andělů".
12. **Zatroubení páté polnice** způsobilo, že hvězda spadla do pekelné propasti a z ní se vyrojila záplava nestvůrných kobylek, jež trýznily ty, kteří nebyli označeni pečeti.
13. Na **šesté zatroubení** byli rozvázáni čtyři andělé smrti a vypuštěny jejich jízdní oddíly.
14. Na nebi se objevil **anděl zahalený v oblaku**, jeho tvář zářila jako slunce a nohy měl jako ohnivé sloupy, Jan byl vyzván, aby si od anděla vzal svazček svitků a snědl ho.
15. Po **sedmém zatroubení se objevil boží chrám na nebi** a následovalo zemětřesení, hřmění a blesky: a ukázalo se velké "znamení": "Žena oděná sluncem, s měsícem pod nohama a s korunou dvanácti hvězd kolem hlavy".
16. Na nebi se strhla bitva, **Michael a jeho andělé bojovali s drakem a přemohli ho** (sedm drakových hlav symbolizuje sedm smrtelných hříchů).
17. **Z moře se vynořila šelma** o desíti rozích a sedmi hlavách a lidé se jí klaněli.
18. **Druhá šelma s rohy jako beránek** zázračně nechá sestoupit oheň z nebe a nutí lidi, aby se klaněli první šelmě.
19. **Vidění žně země**, "hroznů hněvu", Kristus sedí na oblaku, v ruce drží srp a vysílá své anděly se srpy.
20. Vidění **nevěstky babylonské**, ženy oděné do purpuru a šarlatu, sedící na rudé šelmě o osmi hlavách a deseti rozích. Anděl předpovídá Janovi její zkázu.
21. "A jeden silný anděl pozvedl balvan těžký jako mlýnský kámen, vrhl jej do moře a zvolal: Tak rázem bude **svržen Babylón**, to veliké město, a nebude po něm ani památky."
22. **Vidění jezdce**, který má jméno Věrný a Pravý, sedícího na bílém koni.
23. **Anděl s klíčem od pekelné propasti** a s řetězem popadl draka, "toho dávného hada", spoutal jej a uvrhl do propasti na tisíc let.
24. Anděl vyvedl Jana na vrcholek hory a **ukázal mu nový Jeruzalém**, "jak sestupuje z nebe".